

УДК 821.1612-1 «19»

DOI <https://doi.org/10.31652/3041-1084-2024-3-07>

До питання про концепти поетичної творчості Володимира Забаштанського

To the question about concepts of the poetic creativity of Volodymyr Zabashtansky

Крупка Віктор Петрович,
*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
orcid.org/0000-0002-2320-8045*

Анотація. У статті окреслено концепти поетичної творчості Володимира Забаштанського, зокрема збірок: «Вага слова», «Віра в людину», «Жага життя», «Запах даліни», «Моя вузькоколія», «Найкривніша рідня», «Наказ каменярів», «Свічкою слова», «Сині скелі». Літературознавча проблема концентрується на периферійному пласті поетикальних аспектів майстра слова, у висвітленні їхньої ідейно-художньої суті.

Особливу увагу звернено на концепти, що розглядаються крізь призму солярних мотивів: сонця, зір, неба, — художня реалізація яких спроектовується на інтимний світ ліричного героя, розкриває художньо-публіцистичні інтенції та рефлексії, пов'язані з потребою усвідомлення своєї національної ідентичності. Концепти води й землі лише посилюють означений фактор, створюють передумови для окреслення творчої еволюції митця слова, позаяк конкретизують буттєві реалії малої батьківщини, вияскравлюють образ матері-України.

Образ-концепт дерева набуває свого найвищого втілення в концепті дерева роду, в архетипі Світового Древа, пов'язаного з образом матері, яка несе нове народження світу й відродження, оберігає, захищає український світ, сприяє його оновленню. Натомість концепт

полум'я і пов'язані з ним концептуальні образи «пожежа», «вогонь», «жарини» тощо мають значний контекстуальний потенціал реалізації. Особливо важливої ролі він набуває в аспекті трансформації у два наскрізні для української поезії образи — вогонь душі і вогонь слова, що актуалізувались наприкінці XIX ст.

Індустріальний ракурс свідомості загалом не характерний для художнього світу В. Забаштанського, проте він з'являється спорадично в 80-х XX століття, розкриваючись, зокрема, в образі-концепті метал; його ідейно-художня роль розкривається в мотиві сили — фізичної, психоемоційної, творчої, що є важливим фактором формування постаті автора на тлі доби.

Ключові слова: Володимир Забаштанський, ідіостиль, концептосфера, концепт, мотив, образ.

Abstract. This article outlines the conceptual framework of Volodymyr Zabashtansky's poetic work, particularly focusing on collections such as «Vaha slova (The Weight of the Word)», «Vira v liudynu (Faith in a Man)», «Zhaha zhyttia (Thirst for Life)», «Zapakh dalyny (The Scent of the Farness)», «Moia vuzkokoliika (My Narrow Gauge)», «Naikrevnisha ridnia (The Most Close Relatives)», «Nakaz kameniariv (The Stonemasons' Order)», «Svichechkoiu slova (By The Candle of the Word)», and «Syni skeli (Blue Rocks)». The study concentrates on the peripheral aspects of Zabashtansky's poetry, illuminating their ideological and artistic essence.

Special attention is given to concepts viewed through solar motifs: the sun, stars, and sky. These motifs are projected onto the intimate world of the lyrical hero, revealing artistic and journalistic intentions and reflections related to the realization of national identity. The concepts of water and land further reinforce these themes, creating a foundation for outlining Zabashtansky's creative evolution. They depict the essential realities of his small homeland, painting a vivid image of Mother Ukraine.

The image-concept of the tree finds its highest embodiment in the concept of the family tree and the archetype of the World Tree, associated with the image of the mother, who brings the new birth of the world and rebirth, protection, and the renewal of the Ukrainian world. Conversely, the concept of flame and related images such as «fire», «blaze», «embers», and others hold significant contextual potential. These images are particularly crucial when transformed into the universal symbols for Ukrainian poetry:

the fire of the soul and the fire of the word, which gained prominence at the end of the 19th century.

While the industrial perspective is generally not characteristic of Zabashtansky's artistic world, it sporadically appears in the 1980s. This is especially evident in the image-concept of metal, where its ideological and artistic role manifests in the motif of strength — physical, psycho-emotional, and creative. This motif serves as a critical factor in shaping the author's figure against the backdrop of his era.

Keywords: Volodymyr Zabashtansky, idiostyle, conceptual sphere, concept, motif, image.

Постановка проблеми. Проблема концепту в літературознавчій науці окреслена спорадично, позаяк термін лише в останні десятиліття набув відчутного резонансу. Літературознавча енциклопедія за редакцією Ю. Коваліва пропонує таке його тлумачення: «формулювання розумний образ, загальна думка, поняття, що домінують у художньому творі чи літературознавчій статті» [15, с. 521]. Лінгвокультурна специфіка концепту уможливорює посилення ролі антропоцентричного фактора, завдяки якому відбувається його адаптація в літературному дискурсі. В. Крупка у зв'язку з цим зазначає: «У концепті, здавалося б, безособове та об'єктивне поняття авторизується відносно етносемантичної особистості як закріпленого в художньому тексті ментального прототипа носія цього образу» [13, с. 128].

Концептосфера поезії Володимира Забаштанського — з однієї сторони, представника другої хвилі шістдесятництва, з іншої сторони, «тихої лірики» сімдесятих років — є цікавою і навіть самобутньою, позаяк митець як вимушений герметик (від вісімнадцяти років був позбавлений можливості зором повноцінно відчувати і сприймати світ) лише завдяки неймовірним власним зусиллям пізнавав світ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням творчості і концептів у поезії В. Забаштанського займався В. Крупка. Зокрема, означена проблема набула свого оприявлення в таких розвідках: «Концепт віри в життєтворчості Володимира Забаштанського» (2009) [10], «Концепти серця і душі в поезії Володимира Забаштанського» (2010) [11], «Особливості концептосфери поезії Володимира Забаштанського» (2011) [12], Полісемантичність концептів «скеля» і «камінь» у поезії Володимира Забаштанського (2013) [13]. У цих

студіях окреслено найбільш домінантні прояви концептів у творчості митця слова.

Постановка завдання. Метою нашої статті є висвітлення концептів у поезії Володимира Забаштанського, які займають периферійне місце у творчості, але при цьому створюють яскраву панорамність ліричного доробку.

Виклад основного матеріалу. Діапазон концептосфери Володимира Забаштанського хоча й уважаємо достатньо широким, проте її ідейно-художні особливості є доволі стереотипними, обмеженими проблематикою соціальних-культурних колізій та трансформацій. Так, концептуальною зоною в групі концептів поєднані категорії Всесвіту: небо, планета, зірки, сонце. Вони об'єднані загальним емоційним забарвленням зі значенням піднесення, філософічного налаштування на проникнення в таємниці світобудови. В. Забаштанський відчуває кривну спорідненість з Усесвітом, не лише власну, а й свого роду: «Чую: б'ється у грудях планети нашої / Серце ваше у вічній тривозі...» («На могилі батька», [7, с. 20]). Суто шістдесятницьке прагнення космізму, на думку поета, поширюється і на простих, однак таких непростих трудівників. Так, селянка на буряхах досягає своєю невтомною працею планетарні масштаби: «Коли б зв'язать її прополені рядки — / Планету б обснував меридіанами» («Хлопець», [1, с. 66]). Солярні мотиви проходять через усю творчість В. Забаштанського, сонце є носієм трьох основних семантичних концептуальних напрямних:

— сонце як уособлення першопочатку (дня, доби, праці тощо). У поезіях «Похорон пастуха діда Прокопа» (в наступних збірках просто «Пастух», автор узагальнює центральний образ твору): «Ми селом, хлопчиками босими, / Бігли в поле назустріч сонцю» [7, с. 15]; «Ярославка»: «Такого просто бути не могло, / Щоб сонце встало та раніш від мами» [1, с. 36]; «Настроєве»: «Жду, коли ж той світанок багрянний / Просурмить мідним розтрубом сонця» [7, с. 48];

— сонце — антитетичний образ до трагедії, що позбавила поета світла, наприклад, максимально розгорнутий через епітет, гіперболу і метафору, цей концепт наявний у вірші «Залежність»: «Та по той бік — сонячні заграви, / А по сей бік — згарища жури. / Сорок літ не може сонце звідти / Стрілами вогненними пробити / Шторочку хиткої тьмавоти!» [6, с. 14].

Не менш виразно звучить риторичне запитання: «Десь по той бік ночі сонце є ж?» («Печія», [1, с. 55]), філософськи афористичні вислови загострюють емпатійний аспект рецепції: «Справжнє сонце навчишся цінить, / Коли небо імлою повите» («Щиро», [1, с. 97]); «Вони повинні сонячними бути, / бо заплатив я сонцем за рядки» («Сонячні пісні» [1, с. 107]); «Дні мої не від немоги марні, / Не від сонця, від стуми зчорнілі» («Тружденне безсилля», [8, с. 85]). Читач у трагічних перипетіях долі відчуває незламність духу поета.

Модифікації цього мотиву в поезії «Свічка» насичені тропами, які немовби перетікають один в одного, нанизуються ряди метафор, які фокусуються на образі сонця: «Відчаєм розмерзлим хлюпало з очей, / Хтось постукав блискітками у віконце, / Та й почав на карім дні моїх ночей / Пензлем свічки малювати сонце» [2, с. 37];

— досить несподівано концепт сонце декодується, як «вічність, неперебутність часу й екзистенції», причому В. Забаштанський вибудовує емоційне тло в найширшому спектрі — від трагедії до поблажливої самоіронії: «Так само, певне, зійде сонце вранці, / Коли, гляди, й моє ім'я у рамці / З некрологом появиться в «ЛУ» («Сонячні пісні», [1, с. 107]); «Над золоточолим у вівторок / Сонце сяло у мільярди ват...» («Далі куди?», [6, с. 22]); «П'є сонце в небесах, співа спогорда» («Жайвір», [8, с. 29]).

Концепт зорі (переважно у множині) передають значення недосяжності гармонії, високості духу, щастя: «Тече потік, несе усе з собою — / Прозорі зорі і намул черствоти» («Потік», [2, с. 20]), «Від зірок серпневих яскравіші, / Карі очі світяться чий» («Печія», [1, с. 55]), «Ти ж вела нас по шляху крутому, / Із птьми вела нас до зірок» (із циклу «Всім потрохи і собі» [8, с. 59]).

Для концепту небо значення синтезують змісти концептів сонце і зорі, проте для нього характерний відтінок більшої інтимності й водночас всевідаючої мудрості, що вимальовується завдяки кольоропису та антропоморфічним конструкціям: «Надивися на все, надивися / Напивайся блакиті небес» («Закон борні», [1, с. 11]); «Шнури сотає небо з-під поли» («Добром», [6, с. 15]); «Небо дивилося із вишини, / Знати хотіло надлюдські журини» («Незамінні», [6, с. 55]).

У сполученні образів-компонентів комплексу «Всесвіт» спостерігається взаємопосилення небо — сонце — зорі в публіцистичному викладі проблеми рідної мови: «Як нема без зірок

небозводу, / Як блакиті без сонця нема, / Так і мови нема без народу, / І народу без мови нема» («Синівське», [8, с. 15]), коли виникає подібний до фольклорного паралелізм, досить уживаний у літературній традиції.

У структурі української ментальної сфери з погляду етнопсихології почуття є домінуючими психічними засадами, натомість мислення і воля — другорядними. Як зазначає філософ О. Кульчицький, «<...> у нашій психіці позначається перевага (преваленція) афектів і настроїв, що посилюється відносною слабкістю чи, радше відносним ослабленням протилежної щодо почуттєвості — функції мислення і бажання» [14, с. 160].

Найбільш однозначним серед концептів є вода, що має змістове наповнення: чиста сила Батьківщини. Зі збірки до збірки переходить ностальгійно-світла поезія «Вода», з якої, як з чарівного джерельця, здається, поповнює поет власні сили: «А ми у сорочках просолених / Пили криничну нахильці з відра» («Вода», [7, с. 15]). Не маючи можливості сподіватися на краще, В. Забаштанський звертається до автосугестії: «Буть недужим, дужчим за недугу — / Треба сили скреслої води» («Скресла вода», [4, с. 50]), переконуючи себе у необхідності боротися. У комплексі з концептом вода постає поетичний образ криниці, посилений антропоморфізмом «вода росте»: «А ти дави, скало, углиб дави, / Нехай собі росте вода в криниці» («Пиши», [8, с. 210]).

Концепт земля переважно функціонує у значеннях, близького ліричному персонажеві топоса. Для Григорія Сковороди й інтерпретації поета це «земля його черства, тверда його земля» («Сковорода», [2, с. 31]), адже на ній філософ вистраждав істину. Для птахів у поезії «Перелітні птахи» це свята земля предків, заради якої варто боротись, гинути й воскресати: «То умерли б вони / і воскресли б з пільми, / Цю біду / крижану / розтопивши / грудьми, / А не зрадили б землю святу» [5, с. 37].

Найбільш вагомою є інтерпретація концепту земля як батьківщини, що зустрічається в текстах обов'язково з постійним епітетом рідний: «Про хліб говоримо та недорідь лиху, / Про рідну землю просто, без помпезії» («Хлопець», [1, с. 67]), проте поет без патетики знаходить найвищий вияв любові до батьківщини через красномовні антитези: «Тільки ноги мої, твердо мої ноги / Врозкаряч тримались рідної

землі. / Бо земля вагою до самого скону / Голову переважатиме мою («Рятівникові», [1, с. 73]).

В ідіостилі митця яскрава образність будується і на цьому концепті. Так, оповідаючи про трагічну долю жінки повоєння, поет вводить образ «зморшок землі», які розгладжує ціною виснажливої праці героїня («Балада безвісти», [3, с. 49]).

У 90-х роках образ землі майже зникає, зустрічаючись лише в песимістично забарвлених контекстах, коли автор передає власну печаль («Сумно на вересневій землі, / Літні грози назавжди потухли», «Вереснева земля», [8, с. 194]) та розпач, відчай («Та доки ж землю, від могил струпату / Терзати будуть виблуди чужі», «Право», [8, с. 289]).

Антитезою до образів, пов'язаних з повсякденною працею, є концепт булава як знак влади, переважно негативно забарвлений попри свою історичну, здавалося б, значущість для української державності. Для Забаштанського ж — «спокуса влади — в булаві» («Свавілля», [6, с. 29]), тобто в її зовнішніх маловартісних проявах, можливості зловживати кермуванням державою. Поряд із цим поет начебто шукає духовної підтримки у своїх поглядах, що виявляється в цитуванні Шевченківських рядків: «Дивлюся, як брати по долі — / «варшавське сміття, грязь Москви» — / безстрашно нині знов на волі / тирлюються круг булави» («Свавілля», [6, с. 29]).

Образ-концепт дерево — один з ключових предметно-візуальних образів української поезії, повністю сформований в етнокультурному просторі нації. Проаналізувавши реалізацію цього концепта в поезії В. Забаштанського, ми з'ясували, що в його структурі наявні компоненти архетипу світового древа. Світове дерево для українця — сакральний об'єкт, першоматерія, пов'язана з образом матері, яка несе нове народження світу й відродження, оберігає, захищає український світ, сприяє його оновленню, а головне, як і всяка сакральна першоматерія творення, що існує поза контекстом добра і зла, завжди єдина, цілісна, синкретична. Побутування цього образу в поезіях В. Забаштанського максимально візуалізоване, дерево, символізуючи життя, споріднюється з людиною як часткою природи: «Літа, немов дерева горді, / Згоріли в полум'ї на пні, / У їхнім попелі сьогодні / Шукаю іскри рятівні. / Що прагнув прагнув я пізнати у спеку? / У кожному дереві й листку / Шукав свою весну далеку, / Та осінь стрів свою близьку» («Дружині», [5, с. 45]).

Дерево як втілення життя і життя як процес зростання і віддівання знаходить своє найвище втілення у концепті древа роду, який став філософським епіцентром одноіменної поезії. Митець скрупульозно точно вимальовує паралелізм «родина-дерево»: «З'являлось на могутнім древі роду / Тонке гілля з долоньками листви. / Воно ховалося під крону горду / Від злого буревію татарви («Дерево роду», [1, с. 11]).

Відтак дерево взагалі — можливість прихистку, жива істота, наділена відчуттями і мисленням, тому птахи шукають прихистку, ховаючись «у надуті пазухи дерев» («Печія», [1, с. 55]), і таким природним видається, що «Від подиву дерева стихли» («Балада про біду», [3, с. 74]). Притаманна В. Забаштанському дидактичність послуговується і цим концептом, вибудовуючи порівняння: «Так було і так буде до скону / На цім світі, як древо просте, / Справжня правда не з пишної крони, / А з коріння земного росте» (із циклу «Всім потрохи і собі», [8, с. 58]).

Однак у поезіях В. Забаштанського дерево — не просто абстрактний об'єкт взагалі. Це переважно ті дерева, які ростуть на рідній землі, дерева, які запам'ятались із дитинства і були відчуті серцем як неперебутній спогад: журливі тополі, що несуть підзміст ліризованої туги за батьківським краєм («Ми полем з тобою з вокзалу / Ішли на тополі села» у вірші «Ми полем з тобою з вокзалу», [7, с. 27]; «Тополі шелестіли спідницями / І, стрівши врешті, сивіли на пні» у вірші «Перемога» [3, с. 15]); урбанізовані каштани («Тече в імлі, по склі вітрин, по тіні / Каштанів, парубків зеленорунних», «Потік», [2, с. 20]); життєдайниця-верба («Тільки не життя, як твердити навикли, / Бо живе й комаха в шпарці на вербі», «Найдорожче», [5, с. 9]; «Ще ріка сумною чередою / Листя верб у пісню не вела», «Ромен», [3, с. 66], «Які були зелені верби, / Які дівчата молоді!», «Не квапся», [6, с. 46]); горді сосни («Тут, немов колони мармурові, / Древні сосни у снігах юги», «Лист», [1, с. 40]). Показово, що цей концепт, напевне, найвідчутніше залучений до відтворення ментального поля не лише тому, що переважно функціонують дерева, які становлять флору України, а тому, що ставлення до них в етнічній традиції визначено національною символічною системою.

Екзотичні дерева в поезіях В. Забаштанського є швидше винятком, вони переважно входять до складу тропів та мають іронічно-викривальний підтекст («Ми ж великі, як секвойї наші», [7, с. 45]).

Найбільш частотним тропом для поетичного втілення концепту дерево та його конкретизованих модифікацій є персоніфікація, тому можна виокремити такі групи уособлень: 1) дерево — ліричний герой поезії «Вишня», по-людськи співчуває матері, що втратила на війні дітей: «Та мати, напевно, не відає, / Йдучи повз мене щоранку, / Що я лиш єдина відповідь / На всі її муки і рани» [7, с. 36]; 2) дерево — повноправний учасник життєвого кола, який залучається до циклу буття: «Опасисті сосни, немов молодиці, / Погорблені верби — древлющі баби» («Лісове», [8, с. 30]); 3) дерево — об'єкт авторських емоцій («моя русявка білокура», «Береза», [3, с. 82]).

Проте у специфіці функціонування комплексів концептів, що стосуються дерева, спостерігаємо явища, що відрізняють їх від інших образних структур, зокрема вони наділені специфічною об'єднавчою синергічною властивістю, сконцентрованою в площині проблематики тексту, загострюючи її не полемічно, а констатаційно. Заклик до Вітчизни «залишися Україною» підсилений пунктирно вималюваними пейзажними «кадрами», що через прийом монтажу доводять неповторність українства як компоненту світобудови: «Із коханням попід вербами, / З яворами над Славutoю, / З Кобзаревою раїною / Залишися Україною («Залишися Україною», [6, с. 11]).

Дерева в поезії «Краснопера птаха (Іванові Драчу)» — мірило гуманності світу, моральності людських вчинків, що виступають як опозиція «людині нерозумній», водночас захоплюючись «людиною чутливою». Наприклад: «А навколо — скреготу і грюку, / Зречень, заперечень і тривоги / Аж береза заломила руки / І поблідла з жалю край дороги. / А навколо — зореквіту стільки, / Брунькування молодого грому, / Аж тополя витяглась навшпиньки / І заклала в подиві німому» [8, с. 322].

Натомість концепт полум'я і пов'язані з ним концептуальні образи «пожежа», «вогонь», «жарини» тощо мають значний контекстуальний потенціал реалізації. Передусім образ функціонує як складова тропа, переважно метафори, передаючи широкий спектр значень: марнота і тривожність життя — «Не міняй облич в пожежних блисках» («Світе мій», [7, с. 15]); лихе передчуття драматизму війни — «Кривавилось полум'я в топці...» («Кам'яні», [1, с. 19]); приховане жорстоке страждання — «Лиця торкаючись, листки осінні / Немов огненні язика пекли» («Завдяки любові», [9, с. 85]); зниклі почуття — «Чуття

захолили, немов у золі / Вуглини» («Все-таки легше», [1, с. 48]); раптовість пробудження людської гідності: «А у рабських біцепсах звихривсь вогонь, / Де й взялася та сила левина...» («Дві притчі за східними мотивами. II. Притча про тирана», [1, с. 75]). Лише подекуди концепт виступає найближче до прямого значення слова, проте й тут поет розгортає несподівано містке порівняння: «Самі до вогню посідаємо ближче, / Мов звірові, дивимось в очі йому» («Дорога», [3, с. 25]).

На образі пожежі, вогню може бути побудована вся поезія («Пожежа»), яка перегукується з апробованим у поезії 20-х років образом «пожежі серця», у нагнітанні переважно візуалізованих образів (палахкотить вогонь, червоні піраміди полум'я, мчать пожежні, палає серце [7, с. 14]) автор передає передусім свій біль, що зустрічається і в інших поезіях: «Перепалю цей біль на згадку <...> Перегорю в собі для гарту» («Журба», [1, с. 86]). Концепт трансформується в два наскрізні для української поезії образи — вогонь душі і вогонь слова, що актуалізувались наприкінці XIX ст.

В. Забаштанський звертається до цих образів у філософській ліриці, концентруючи раціональні і художні структури, нанизуючи несподівані метафори зі значеннєвим ядром «вогонь»: «Судить по тому, скільки в слові, / Що вчило — злого не роби, / Було палющої ропи / Моєї правди та любові, / Та ще вогню моєї крові, / Вогню душі для боротьби» («Вогонь душі», [3, с. 74]).

Поет паралельно осучаснює досліджуваний концепт і спирається на традиції в його мистецькій інтерпретації: «Ну що ж, як палить, то палить до галузки, / Щоб іскри навсібіч і лихо на друзки, / Пересуди чорні за вітром золю <...> Ти справді палаєш, признайся, моя душе» («Пісня», [1, с. 82]). «Палити» як, здавалося б, добровільна дія змінюється на мимовільне «палати» — домінантний процес-стан душі.

Керуючись сучасною лексикою, автор афористично твердить: «Немає знижок у вогні пісень» («Сонячні пісні», [1, с. 94]), полемізуючи з легким ставленням до слова в 80-ті роки, недостатньою повагою до нього. Нарешті і сам поет переймається болем, що «слова мої жарини / Ще тліють в купі чорної золи» («Остання пересадка», [6, с. 19]) і прагне хоч приблизно наблизитись до високих національних мистецьких взірців, зокрема до Лесі Українки. Присвячена їй поезія має назву «Лесин вогонь». Тут концепт виступає в полісемантичному

втіленні: талант, служіння, самопожертва, боротьба: «Є образи, є вірші, імена є, / Але, на жаль, не завжди є вогонь.<...> / Вогнем чи й встигнеш кривду спопелити, / А крила музі можна обпекти <...> / Вогню її, вогню у ваші гени...» [1, с. 81].

Нарешті, останнє значення втілення концепту «полум'я» стосується вогняної символіки почуттів, надто сильних, щоб просто бути частиною життя, вони інтерпретуються як визначальні, доленосні. Наприклад: «На смерть летить, на смерть до світла / Вогонь, що в темряві горить» [8, с. 65]. Або: «Подарувала мить велику, / Вогнем високим обпекла» («Мить», [8, с. 164]).

Окремі концепти в поезіях В. Забаштанського мають чітко окреслену часову локалізацію, переважно концентруючись у ранній творчості або в ліриці 90-х років. Як свідчить аналіз текстів, це викликано передусім специфікою авторського світогляду. Так, у першій збірці спорадично виникають об'ємні образи, що атрибутують побут українського села, зокрема, ліричним наратором поезії «Млин» постає вітряк: «І стає мені страшно в такі години, / І скриплю я від болю дверями кволо...» [7, с. 27], споріднений стражденними переживаннями із самим автором.

Попри зацікавленість поета історичними, зокрема історіософськими проблемами сам образ історії в нього зустрічається не так часто, проте є виключно візуалізованою, самодостатньою персоною, що протиставляє свою об'єктивність волонтаристським експериментам потрактовувачів: «Та поки вони синтезують історію, / У душах народів шукають вікон, / Вона їм років обгорілі стовбури / Обтісує потай на братське віко» («Поетичний жарт», [7, с. 17]).

Індустріальний ракурс свідомості загалом не характерний для художнього світу В. Забаштанського, проте він з'являється спорадично в 80-х, розкриваючись, наприклад, в образі-концепті метал. Указаний образ постає переважно як підґрунтя для художнього прийому. Метафори на його основі полісемантичні: потужність художнього слова — «Зводимо задуману споруду / Ралом, краном, крицею рядка» («Крицею рядка (Розмова з М. Островським)», [1, с. 17]; сила духу — «Це іржа на металі душі / Чи осінній наліт позолоти?» («Щиро», [1, с. 97]). Вони об'єднані підзмістом сила. Також лише у 90-х посилюється вживаність вагомого для митця концепта слава, критеріальна основа для якого базується на бінарному ставленні письменника: від м'якої іронії («Коли слава поперед людини / Вже на білому огирі мчить»,

«Слава», [6, с. 20]) до нищівного скепсису («Мчить на конях слава, спритна сутенерка, / Мчить поперед тебе в сукні голубій», «Бардові», [84, с. 12]).

Висновки. У творчості В. Забаштанського художнє слово максимально концептуалізується, пов'язуючи його художній світ із глибинами буття людства, нації, особистості. Концепти реалізуються в естетичному, історичному, етнокультурному, особистісному вимірах, постаючи не просто як образи, а як джерела філософсько-психологічного осягнення суті буття, парадоксальним чином постаючи в художньому контексті.

Дослідження концептосфери дає можливість розуміння ключових понять творчості В. Забаштанського, його психології, а також усвідомлення генезису й менталітету українства, що належить до знаково-символічних систем культури й покликана відтворювати, кодувати, зберігати етнічну й культурну специфіку нації.

Список використаних джерел:

1. Забаштанський В. О. Вага слова: поезії. Київ: Молодь, 1980. 110 с.
2. Забаштанський В. Віра в людину: поезії. Київ: Молодь, 1971. 71 с.
3. Забаштанський В. Жага життя: поезії; передм. Д. Павличка. Київ: Веселка, 1987. 86 с.
4. Забаштанський В. Запах далини: поезії. Київ: Дніпро, 1982. 171 с.
5. Забаштанський В. Моя вузькоколія: поезії; вступ. Ст. А. М'ястківського; іл. А. Площанського. Київ: Молодь, 1973. 87 с.: іл.
6. Забаштанський В. Найкревніша рідня: поезії. Київ: Укр. письм., 1999. 93 с. (Сер. «Сучас. укр. л-ра»).
7. Забаштанський В. Наказ каменярів: [лірика]. Київ: Радян. письм., 1967. 55 с.
8. Забаштанський В. Свічечкою слова: вірші та балади. Жмеринка, 2000. 448 с.
9. Забаштанський В. Сині скелі: поезії; передм. П. Воронько. Київ: Молодь, 1978. 186 с.
10. Крупка В. Концепт віри в життєтворчості Володимира Забаштанського. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*: зб. Наук. Праць. Вип. 34. Ч. 2 / Г. Ф. Семенюк (гол. Ред.). Київ: Твім інтер, 2009. С. 346-352.

11. Крупка В. Концепти серця і душі в поезії Володимира Забаштанського. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*: зб. Наук. Праць. Вип. 29. Ч. 2 / Г. Ф. Семенюк (гол. Ред.). Київ: Твім інтер, 2010. С. 516-522.
12. Крупка В. Особливості концептосфери поезії Володимира Забаштанського. *Літературне краєзнавство Поділля в системі сучасної освіти: стан, проблеми, перспективи*: зб. Наук. Праць / Ред. колегія: О. М. Куцевол (голов.ред.). Вінниця: ТОВ «Ландо ЛТД», 2011. С. 78-84.
13. Крупка В. П. Полісемантичність концептів «скеля» і «камінь» у поезії Володимира Забаштанського. *Науковий вісник Миколаївського державного університету. Філологічні науки*. Зб. наук. пр. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2013. Вип. 4. (96). С. 127-130.
14. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. Мюнхен; Львів: УВУ, 1995. 164 с.
15. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Т. 1. А (аба) — Л (лямент). / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: Академія, 2007. 608 с.

References:

1. Zabashtanskyi V. O. Vaha slova: poezii. Kyiv: Molod, 1980. 110 s.
2. Zabashtanskyi V. Vira v liudynu: poezii. Kyiv: Molod, 1971. 71 s.
3. Zabashtanskyi V. Zhaha zhyttia: poezii; peredm. D. Pavlychka. Kyiv: Veselka, 1987. 86 s.
4. Zabashtanskyi V. Zapakh dalyny: poezii. Kyiv: Dnipro, 1982. 171 s.
5. Zabashtanskyi V. Moia vuzkokoliika: poezii; vstup. St. A. Miastkivskoho; il. A. Ploshchanskoho. Kyiv: Molod, 1973. 87 s.: il.
6. Zabashtanskyi V. Naikrevnisha ridnia: poezii. Kyiv: Ukr. Pysm., 1999. 93 s. (Ser. «Suchas. ukr. l-ra»).
7. Zabashtanskyi V. Nakaz kameniariv: [liryka]. Kyiv: Radian. Pysm., 1967. 55 s.
8. Zabashtanskyi V. Svichechkoiu slova: virshi ta balady. Zhmerynka, 2000. 448 s.
9. Zabashtanskyi V. Syni skeli: poezii; peredm. P. Voronko. Kyiv: Molod, 1978. 186 s.

10. Krupka V. Kontsept viry v zhyttietvorchosti Volodymyra Zabashtanskoho. Literatura. Folklor. Problemy poetyky: zb. Nauk. Prats. Vyp. 34. Ch. 2 / H. F. Semeniuk (hol. Red.). Kyiv: Tvim inter, 2009. S. 346-352.
11. Krupka V. Kontsepty sertsia i dushi v poezii Volodymyra Zabashtanskoho. Literatura. Folklor. Problemy poetyky: zb. Nauk. Prats. Vyp. 29. Ch. 2 / H. F. Semeniuk (hol. Red.). Kyiv: Tvim inter, 2010. S. 516-522.
12. Krupka V. Osoblyvosti kontseptosfery poezii Volodymyra Zabashtanskoho. Literaturne kraieznavstvo Podillia v systemi suchasnoi osvity: stan, problemy, perspektyvy: zb. Nauk. Prats / Red. Kolehii: O. M. Kutsevol (holov.red.). Vinnytsia: TOV «Lando LTD», 2011. S. 78-84.
13. Krupka V. P. Polisemantychnist kontseptiv «skelia» i «kamin» u poezii Volodymyra Zabashtanskoho. Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu. Filolohichni nauky. Zb. Nauk. Pr. Mykolaiv: MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho, 2013. Vyp. 4. (96). S. 127-130.
14. Kulchytskyi O. Osnovy filosofii i filosofichnykh nauk. Miunkhen; Lviv: UVU, 1995. 164 s.
15. Literaturoznavcha entsyklopediia: u 2 t. T. 1. A (aba) — L (liament). / avt.-uklad. Yu. I. Kovaliv. Kyiv: Akademiia, 2007. 608 s.